

А. О. Дробязко,
кандидат економічних наук,
ORCID 0000-0002-0453-0709,
e-mail: adrobbyazko@ukr.net,

О. О. Любич,
доктор економічних наук, професор,
віце-президент Академії,
ORCID 0000-0002-9339-4242,
e-mail: alyubich@ukr.net,

ДННУ «Академія фінансового управління», м. Київ

КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ КРЕДИТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОТРЕБ ГАЛУЗЕЙ ЕКОНОМІКИ

В умовах кризи COVID-19 провідні країни в рамках проведення монетарної політики своїх центробанків дозволили собі через трансмісійний механізм підтримати додатковими ресурсами домогосподарства і корпорації задля підтримки падаючого внутрішнього попиту за рахунок додаткової емісії грошей. Національний банк України (НБУ), в рамках співпраці з Міжнародним валютним фондом (МВФ) продовжував політику таргетування інфляції і плаваючого валютного курсу за рахунок жорсткої монетарної політики, стримуючи зростання внутрішнього попиту. Внаслідок дорогого кредитного ресурсу національної валюти, фінансовий сектор України так і не став рушійною силою для корпоративного кредитування реальної економіки в умовах світової кризи. В цьому сенсі слід відзначити також і недорозвиненість фондового ринку, який не став альтернативою для залучення вільних ресурсів в протиположному депозитному ринку. Незважаючи на присутність всіх необхідних інституцій для розвитку фондового ринку (наявність депозитарної системи, мережі зберігачів прав власності, торговельних майданчиків та системи торговців) основним фондовим торговельним товаром залишаються урядові облігації внутрішньої державної позики, що дозволяє вільно обертатися спекулятивному капіталу, а не акції «блакитних фішок» національних товаровиробників. Фінансова нестабільність протягом останніх років вивела з ринку торгівлю акціями національних промислових активів.

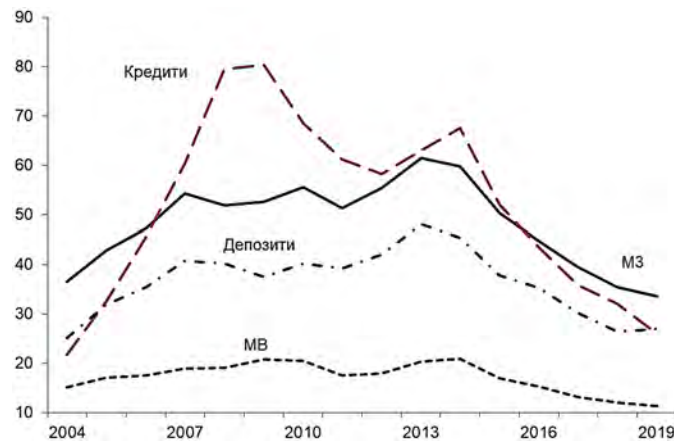
У 2020 р. загострилася дискусія про комплексне дослідження ролі і місця Національного банку України у кредитуванні галузей економіки, а також вплив банків з участю держави в капіталі та рівень ризиків пов'язаних із кредитуванням. Дослідження фахівців Академії фінансового управління останніми роками були спрямовані на розкриття ролі банків у розвитку конкретних галузей економіки і ролі фінансового сектору в процесах інтеграції України в світову економіку. Так, у монографії за редакцією академіків Т.І. Єфименко та О.Г. Білоруса висвітлено місце фінансових інститутів у світі та їх вплив на глобальну економіку [1]. Джерелам

системної фінансової кризи у банківському секторі і шляхам подолання присвячено монографію за редакцією С.М. Аржевітіна, Т.Є. Унковської [2]. Академік Б.М. Данилишин аргументовано піддав критиці поточну монетарну політику НБУ [3]. В колективній монографії за редакцією О.В. Шлапака й Т.І. Єфименко розглянуто проблеми модернізації фінансової системи України в процесі євроінтеграції [4]. Вплив на економіку через удосконалення бізнес-моделі банків із державним капіталом розглянуто у роботах Г.П. Бортнікова, О.О. Любича та ін. [5-7]. Порівняльний аналіз ролі банків з державним капіталом у Східній Європі та Україні [8] присвячена стаття 2020 р. цих же фахівців.

Розподіл банківських активів станом на 1 липня 2020 р. на вітчизняному банківському ринку такий: банки за участю держави контролюють 54,2% активів, банки з іноземним капіталом – 30,2%, українські банки з приватним капіталом – 15,6% [9]. Наявність іноземних банківських структур в усіх основних сегментах ведення банківського бізнесу забезпечує надійну інтеграцію України у світову економіку. У 2018-2019 рр. та першій половині 2020 р. обсяги корпоративного кредитування не задовольняли потреби економіки, промисловці критикували високу ціну ресурсу, банкіри звертали увагу на значну питому вагу негативно класифікованих активів.

В провідних країнах кредитна підтримка, яка іде не тільки через кредитування, і через фондові інструменти складає 80-90%. В Україні після серії фінансових криз проблеми накладаються на посилення вимог регулятора до якості оцінки позичальника, можливість позичальника бути пов'язаним з процесами відмивання грошей і послідовну жорстку монетарну політику щодо рівня облікової ставки по відношенню до інфляції на споживчому ринку. На рис. 1 красномовно відображено загальний процес демонетизації економіки України за останні роки.

Графічний аналіз підтверджує, що криза почалася з 2009 р., але загострилася з 2014 р. і негативні тенденції продовжуються наразі. В рамках співробітництва з МВФ політика НБУ щодо впровадження режиму інфляційного таргетування при проведенні

Рис. 1. Динаміка монетарної бази (МВ), грошової маси (МЗ), кредитів та депозитів банківської системи, % ВВП [9]

політики вільно плаваючого обмінного курсу і жорстких обмежень приросту грошової бази, призвели до суттєвої демонетизації економіки. Так, НБУ в останні роки обмежив темпи емісії грошової бази, а депозитна база після шоку населення від «банкопаду» 2014-2016 рр. зростає повільно. Намагання НБУ підтримати банки кредитами рефінансування, виконуючи функції кредитора останньої інстанції у кризові 2009 та 2014 рр., обернулися для системи великими курсовими проблемами. Економічна система України виявилася в тому періоді інституційно неготовою до проведення нині популярної у провідних країнах політики «кількісного пом'якшення». Як завжди, у періоди криз вільна готівка банків йшла не на підтримку реального сектору економіки, а збільшувала попит на валютному ринку. Це негативно впливало на динаміку обмінного курсу, чим провокувалася інфляція, і, відповідно, відбувалося вимивання капіталу із країни та знецінення активів.

Незважаючи на зусилля монетарної влади, стратегії контрагентів ринку мають суттєву відмінність і направленість на збереження вартості своїх активів. Так, у 2018-2019 рр. банківська система мала потенціал для збільшення кредитування реального сектору, але вимушена була працювати обережно, надаючи переваги у роботі з безризиковими активами – цінними паперами Уряду і НБУ. Табл. 1 розкриває взаємозв'язок ВВП за галузями економіки з кредитною залежністю [11].

Розрахунки у табл. 1 показують, що найбільш залежні від кредитування галузі: переробна промисловість, будівництво і операції з нерухомістю, торгівля, але ці галузі генерують для кредиторів найбільші збитки. У той час, як соціальна сфера, освіта і охорона здоров'я знаходяться поза банківським кредитуванням. Країна потребує нових підходів до розвитку.

Таблиця 1

Вклад у валовий внутрішній продукт (ВВП) основних галузей економіки у 2019 р. та рівень кредитної підтримки галузей банківською системою (у поточних цінах, млн грн) [10]

Галузь економічної діяльності	Валова додана вартість за ринковими цінами, млн грн	Питома вага галузі у ВВП, %	Кредитна заборгованість станом на 01.03.2020 р. млн грн	Глибина кредитної залежності, %
1	2	3	4	5
Валова додана вартість за ринковими цінами	3 974 564	100	1 371 837	34,5
За видами економічної діяльності				
Податки на продукти	565 943	14,2	0	0,0
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспорту	524 083	13,2	286 485	54,7
Переробна промисловість	430 666	10,8	175 642	40,8
Сільське, лісове та рибне господарство	358 072	9,0	56 590	15,8
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	268 968	6,8	31 116	11,6
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	265 477	6,7	15	0,0
Операції з нерухомим майном	247 008	6,2	42 402	17,2
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	222 369	5,6	7 388	3,3
Інформація та телекомунікації	179 246	4,5	5 403	3,0
Освіта	176 464	4,4	54	0,0
Професійна, наукова та технічна діяльність	139 932	3,5	828	0,6

Закінчення табл. 1

1	2	3	4	5
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	123 076	3,1	55 759	45,3
Фінансова та страхова діяльність	111 990	2,8	22 564	20,1
Будівництво	106 751	2,7	26 334	24,7
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	93 337	2,3	1 310	1,4
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	61 144	1,5	684	1,1
Надання інших видів послуг	37 129	0,9	0	0,0
Тимчасове розміщування й організація харчування	34 630	0,9	5 731	16,5
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	23 853	0,6	294	1,2
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	13 946	0,4	905	6,5
Субсидії на продукти	-9 520	-0,2	0	0,0

Метою даного дослідження є знаходження шляхів для подолання тромбу накопиченої негативно класифікованої кредитної заборгованості у банківському бізнесі і вихід на стратегію банківського інвестування в парадигмі неоліберальних підходів розвитку економіки.

Якщо розглядати структуру кредитного портфеля банківської системи (табл. 2), найбільші обсяги припадають на оптову й роздрібну торгівлю. Значні експортні потоки стимулюють кредитування сільського господарства. Чималі кошти вкладаються у виробництво харчових продуктів та напоїв, що з'єднує ланцюг сільськогосподарського виробництва й торгівлі. Збільшилися вкладення у галузі, що обслу-

говують комунальне господарство. Вагому частку становить кредитування операцій із нерухомістю. Підвищилася частка кредитів на постачання електроенергії, газу. Знизилася частка кредитування інноваційної діяльності й будівництва. Соціальне життя країни – охорона здоров'я, соціальна допомога, освіта, мистецтво і спорт – не входять до кола інтересів банківського бізнесу, так само як машинобудування, водопостачання, екологія, організація харчування. Розглянемо банківський портфель за соціальною значимістю галузей виробництва з огляду на зайнятість, експортний потенціал й обсяги портфеля за основними статтями.

Таблиця 2

Обсяги кредитування галузей економіки станом на 01.03.2020 р., питома вага негативно класифікованих кредитів у портфелях державних українських, іноземних, приватних банків [11]

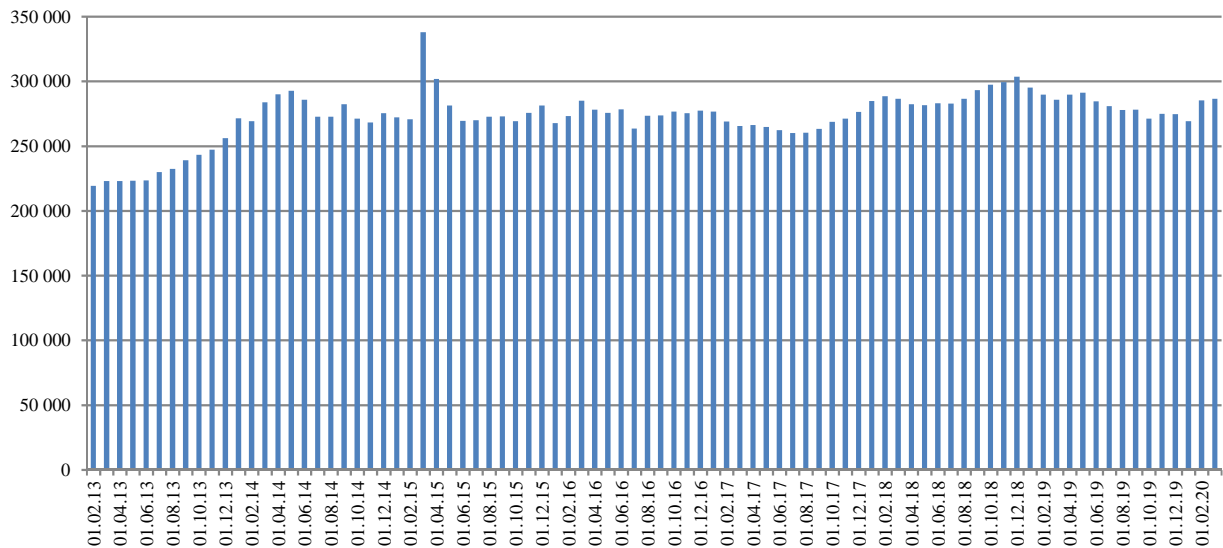
Галузь	Всього		Державні банки		Іноземні банки		Приватні банки	
	Обсяг, млрд грн	NPL, %	Обсяг, млрд грн	NPL, %	Обсяг, млрд грн	NPL, %	Обсяг, млрд грн	NPL, %
Торгівля	286,5	60,5	186,6	82,0	46,2	5,1	39,5	9,7
Виробництво харчових продуктів та напоїв	66,1	52,7	28,6	80,3	21,1	12,1	7,9	18,3
Гарантії, нерезиденти, ФОП	64,0	92,2	60,2	97,4	1,1	0,0	2,4	9,4
Сільське, лісове і рибне господарство	56,6	13,7	13,7	42,8	32,8	3,1	9,7	5,1
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	55,8	15,0	40,3	7,9	3,9	0,3	5,1	2,0
Операції з нерухомим майном	52,4	59,9	29,6	72,4	8,2	27,3	8,8	28,8
Виробництво хімічних, фармацевтичних, гумових і пластмасових виробів	39,0	70,1	25,4	83,1	5,2	6,4	3,2	34,4
Транспорт, складське та поштове господарство	31,1	33,7	12,0	44,2	5,2	4,3	3,8	4,8
Будівництво	26,3	75,6	18,7	94,7	1,1	28,7	5,2	11,0
Металургія	21,0	54,6	13,5	64,1	2,3	24,7	3,1	8,3
Добувна промисловість	7,4	53,1	2,5	11,9	0,7	27,7	0,8	23,2

Кредитування оптової та роздрібною торгівлі. Найбільший кредитний портфель сконцентрований у секторі оптової та роздрібною торгівлі (рис. 2). За класифікатором КВЕД статті мають назву: «Оптова та роздрібна торгівля автотранспортними засобами та мотоциклами, їх ремонт», «Оптова торгівля, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоцик-

лами», «Роздрібна торгівля, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами». За банківською регуляцією саме цей сектор, кредити переважно на короткий термін, відповідає вимогам інструкції щодо збалансованості активів і пасивів по строкам і формуванню резервів. В кредитуванні цих галузей задіяні майже всі банки, що діють на ринку

(табл. 3). Питома вага банків за участю держави в кредитах, що обслуговуються, становить 22,4%. З урахуванням збиткових кредитів, включно із схемними кредитами Приватбанку, питома вага ресурсів банків за участю держави в цій галузі складає 65,1%, з яких 82% обліковуються як негативно класифіковані. Банки з іноземним капіталом кредитують зрос-

таючі потоки зовнішньої торгівлі за програмами торгового фінансування. Слід відзначити, що з 2013 р. портфель зменшився у доларовому еквіваленті з 27,4 до 11,6 млрд дол. США. Значна частина кредитів попередніх власників Приватбанку, що не обслуговуються, обліковуються саме по цьому розділу.

Рис. 2. Динаміка кредитування банківською системою операцій оптової та роздрібної торгівлі впродовж 2013-2020 рр., млн грн

Складено за даними офіційного веб-сайту Національного банку України. URL: <http://www.bank.gov.ua>.

Таблиця 3

Найбільші працюючі та збиткові портфелі кредитів за операціями оптової та роздрібної торгівлі, станом на 01.03.2020 р., млн грн

Найменування банку/ розділу економічної діяльності	Розділ економічної діяльності	Обсяг працюючого кредитного портфеля, усього	Залишки коштів за кредитами, наданими суб'єктам господарю- вання			Залишки коштів за не- працюючими креди- тами, наданими суб'єктам господарю- вання			Питома вага непрацюю- чих кредитів у порт- фелі, %NPL		
			Усього	у т.ч. націо- нальна валюта	у т.ч. інозем- на ва- люта	Усього	у т.ч. націо- нальна валюта	у т.ч. інозем- на ва- люта	Усього	у т.ч. націо- нальна валюта	у т.ч. інозем- на ва- люта
Ощадбанк	46	17 497	21 631	17 319	4 312	4 134	2 921	1 214	19,1	16,9	28,1
Райффайзен Банк Аваль	46	8 644	8 883	6 767	2 116	239	228	11	2,7	3,4	0,5
КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК	46	6 495	6 500	4 631	1 869	5	5	0	0,1	0,1	0,0
ОТП БАНК	46	6 077	6 162	3 898	2 264	85	74	11	1,4	1,9	0,5
Укресімбанк	46	5 862	12 779	6 678	6 101	6 917	3 891	3 026	54,1	58,3	49,6
Південний	46	5 098	5 156	2 192	2 964	58	14	44	1,1	0,7	1,5
УКРСИББАНК	46	4 687	4 754	3 758	996	66	66	1	1,4	1,7	0,1
ПУМБ	46	4 607	4 986	3 238	1 748	379	339	39	7,6	10,5	2,2
ІНГ Банк Україна	46	4 314	4 314	3 364	950	0	0	0	0,0	0,0	0,0
АЛЬФА-БАНК	46	4 081	5 342	2 149	3 193	1 262	1 151	111	23,6	53,5	3,5
Найбільші збиткові											
СБЕРБАНК	46	40	2 260	242	2 018	2 220	242	1 978	98,2	100,0	98,0
Місто Банк	46	9	255	121	134	246	112	134	96,6	92,8	100,0
Промінвестбанк	45	0	481	464	17	481	464	17	100,0	100,0	100,0
Промінвестбанк	46	0	10 601	2 201	8 400	10 601	2 201	8 400	100,0	100,0	100,0

Складено за даними офіційного веб-сайту Національного банку України. URL: <http://www.bank.gov.ua>.

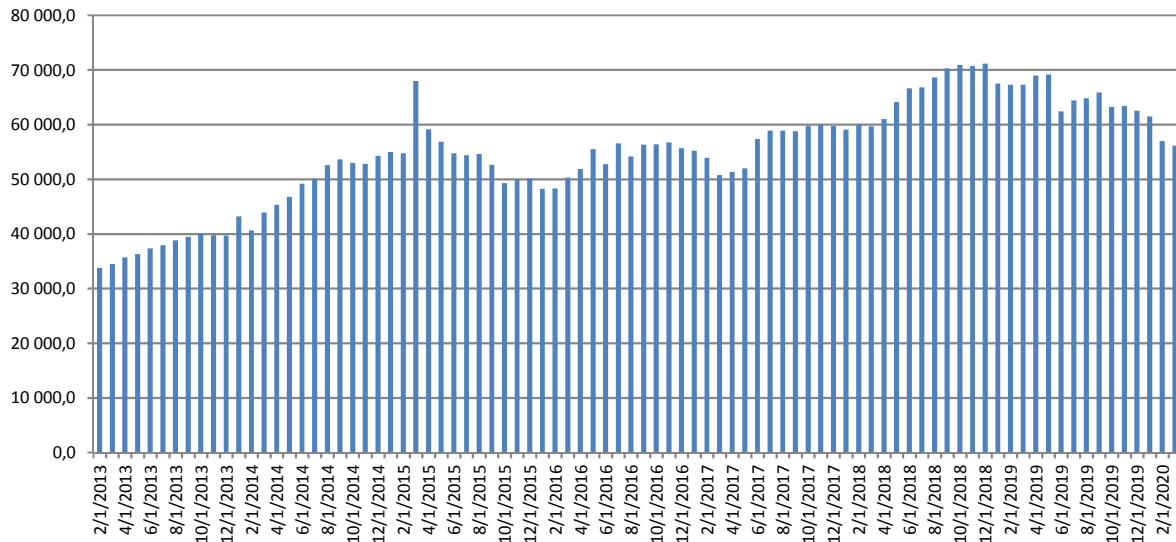
Табл. 3 впорядкована зменшенням працюючих кредитів, а також визначенні у неї найгірші портфелі. Найбільші портфелі, що обслуговуються, ма-

ють Ощадбанк, Райффайзен Банк Аваль, Креді Агріколь, ОТП банк. Найгірші кейси, крім Приватбанку мають Кредит Дніпро, Промінвестбанк, Сбербанк,

Місто банк. У 2019 р. з урахуванням динаміки обмінного курсу гривні портфель підтримувався на відносно одному рівні.

Кредитування сільського, лісового, рибного господарства та мисливства. Кредитування сектору сільського господарства, мисливства та надання пов'язаних із ними послуг з 2013 р. зросло з 33,8 до 56,2 млрд грн (рис. 3), з них 48,7 млрд грн працюючих. Але у доларовому еквіваленті за офіційним курсом цей портфель зменшився з 4,2 до 2,3 млрд дол. США. Незважаючи на значне падіння

обсягів кредитування у гривні, за 2019 р. портфель зменшився на 0,2 млрд дол. США. Цю галузь кредитує 55 банків, чотири найбільші працюючі кредитні портфелі належать банкам з іноземним капіталом. (табл. 4). Те, що цей сегмент є одним із найбільш ринкових, підкреслює що частка непрацюючих кредитів дуже пристойна для українського ринку – 13,7%. Галузь розвивається динамічно, на банківському ринку існує конкуренція за клієнта, питома вага кредитів банків за участю держави у працюючому портфелі складає 15,9%.

Рис. 3. Динаміка кредитування банківською системою України сільськогосподарської галузі протягом 2013-2020 рр., млн грн

Складено за даними офіційного веб-сайту Національного банку України. URL: <http://www.bank.gov.ua>.

Таблиця 4

Найбільші кредитори сільського, лісового, рибного господарства, мисливства та надання пов'язаних із ними послуг станом на 01.03.2020 р., млн грн

Найменування банку	Обсяг працюючого кредитного портфелю, усього	Залишки коштів за кредитами, наданими суб'єктам господарювання			Залишки коштів за непрацюючими кредитами, наданими суб'єктам господарювання			Питома вага непрацюючих кредитів у портфелі (%NPL)		
		Усього	у т.ч. національна валюта	у т.ч. іноземна валюта	Усього	у т.ч. національна валюта	у т.ч. іноземна валюта	Усього	у т.ч. національна валюта	у т.ч. іноземна валюта
Райффайзен Банк Аваль	12 067,7	12 251,7	9 942,2	2 309,5	184,0	157,5	26,6	1,5	1,6	1,2
ПРОКРЕДИТ БАНК	7 996,9	8 435,7	6 523,6	1 912,1	438,8	210,9	227,9	5,2	3,2	11,9
КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК	4 048,6	4 198,6	2 643,6	1 555,0	150,0	139,8	10,1	3,6	5,3	0,7
ОТП БАНК	2 934,2	2 995,7	1 571,1	1 424,6	61,5	54,0	7,6	2,1	3,4	0,5
ПУМБ	2 449,5	2 462,5	1 898,6	563,9	13,1	13,1	0,0	0,5	0,7	0,0
Укрексімбанк	2 385,5	2 609,0	1 791,1	817,9	223,5	223,5	0,0	8,6	12,5	0,0
ПриватБанк	2 342,5	6 329,1	6 090,4	238,7	3 986,6	3 747,9	238,7	63,0	61,5	100,0
Ощадбанк	2 081,9	2 739,1	2 540,7	198,4	657,2	458,8	198,4	24,0	18,1	100,0
АЛЬФА-БАНК	1 411,9	1 448,1	122,7	1 325,4	36,3	8,2	28,0	2,5	6,7	2,1
КРЕДОБАНК	1 341,6	1 434,0	1 212,9	221,1	92,4	92,4	0,0	6,4	7,6	0,0

Складено за даними офіційного веб-сайту Національного банку України. URL: <http://www.bank.gov.ua>.

Слід відзначити що обсяги кредитування суміжних галузей порівняно із сільським господарством незначні. Так, лісове господарство та лісозаготівля – на 130 млн грн (непрацюючих кредитів

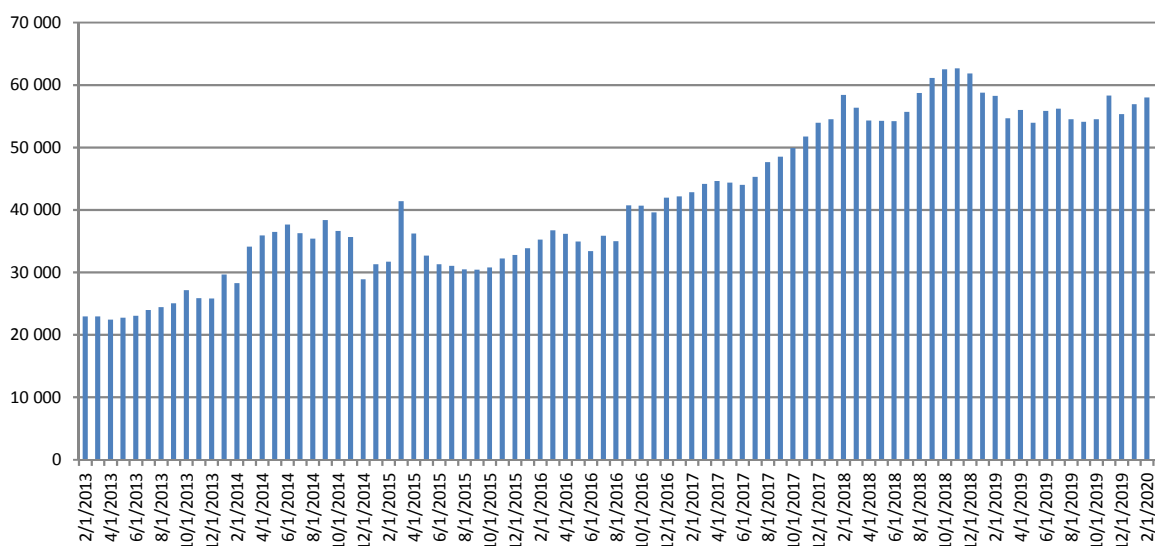
20,8%), рибне господарство – на 296 млн грн (непрацюючих кредитів 89,5%, з них 185 млн грн належить Укрексімбанку).

В табл. 4 наведені розрахунки найбільших кредитних портфель в галузі. Розрахований портфель усього, у т. ч. гривня і іноземна валюта по балансу за офіційним курсом, непрацюючі кредити у гривні і іноземній валюті, їх питома вага, а також чистий кредитний портфель як різниця між загальним і тим, що не обслуговується. Табл. 4 впорядкована за обсягом зменшення кредитного портфеля, що обслуговується, на 01.03.2020 р. Найуспішніші банківські продукти для цієї галузі пропонують Райффайзен банк Аваль (Австрія), Прокредит банк (Німеччина), КРЕДІ АГРИКОЛЬ банк (Франція), ОТП банк (Угорщина), ПУМБ, далі йдуть три банки за участю держави у капіталі. Звертає на себе портфель Промінвестбанку (Росія) 321 млн грн, який повністю не обслуговується.

Кредитування постачання електроенергії, води, обробка відходів. У статті у цей розділ економічної діяльності віднесені: постачання електроенергії, газу, пару та кондиціонованого повітря; забір,

очищення та постачання води; каналізація, відведення й очищення стічних вод; збирання, оброблення й видалення відходів; інша діяльність щодо поводження з відходами. На постачання електроенергії, газу і пару приходиться 98,5% кредитної заборгованості. Кредитування сектору постачання електроенергії, води, обробка відходів та надання пов'язаних із ними послуг з 2013 р. зросло з 22,9 до 56,6 млрд грн (рис. 4) у 2020 р., з них 47,8 млрд грн працюючих. Але у доларовому еквіваленті за офіційним курсом цей портфель зменшився з 2,9 до 2,3 млрд дол. США. Обсяг кредитування галузей за 2019 р. збільшився на 0,2 млрд дол. США. Цю галузь кредитує 44 банки, три найбільші працюючі кредитні портфелі належать банкам за участю держави в капіталі (табл. 5). Частка непрацюючих кредитів дуже пристойна для українського ринку – 15,6%. Галузь розвивається динамічно, питома вага кредитів банків за участю держави у працюючому портфелі складає 78,1%.

Рис. 4. Динаміка кредитування банківською системою України постачання електроенергії, води, поводження з відходами протягом 2013–2020 рр., млн грн

Складено за даними офіційного веб-сайту Національного банку України. URL: <http://www.bank.gov.ua>

Таблиця 5

Найбільші кредитори постачання електроенергії, води, поводження з відходами станом на 01.03.2020 р., млн грн

Найменування банку / Розділу економічної діяльності	Розділ економічної діяльності	Обсяг працюючого кредитного портфелю, усього	Залишки коштів за кредитами, наданими суб'єктам господарювання			Залишки коштів за непрацюючими кредитами, наданими суб'єктам господарювання			Питома вага, % NPL		
			усього	національна валюта	іноземна валюта	усього	національна валюта	іноземна валюта	усього	національна валюта	іноземна валюта
1	2	12	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиціонованого повітря	35	47 372	55 759	6 615	49 144	8 388	154	8 234	15,0	2,3	16,8
Забір, очищення та постачання води	36	123	124	88	36	1	1	0	0,8	1,2	0,0

Закінчення табл. 5

1	2	12	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Збирання, оброблення й вида-лення відходів; відновлення матеріалів	38	309	770	504	266	461	267	194	59,8	52,9	73,0
Всього		47 814	56 664	7 217	49 447	8 851	422	8 428	15,6	5,8	17,0
Ощадбанк	35	14 827	17 549	3 319	14 230	2 723	9	2 714	15,5	0,3	19,1
Укрексімбанк	35	12 358	12 388	5	12 383	30	0	30	0,2	1,0	0,2
УКРГАЗБАНК	35	9 667	10 103	392	9 710	436	34	401	4,3	8,8	4,1
АЛЬФА-БАНК	35	1 914	1 914	678	1 236	0	0	0	0,0	0,0	0,0
ПУМБ	35	1 460	1 460	23	1 437	0	0	0	0,0	0,0	0,0
КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК	35	1 141	1 141	18	1 123	0	0	0	0,0	0,0	0,0
Промінвестбанк	35	882	3 682	0	3 682	2 800	0	2 800	76,0		76,0
ТАСКОМБАНК	35	732	732	353	379	0	0	0	0,0	0,0	0,0
СБЕРБАНК	35	588	2 870	4	2 867	2 282	3	2 279	79,5	95,8	79,5
ПРОКРЕДИТ БАНК	35	501	501	0	501	0	0	0	0,0		0,0

Складено за даними офіційного веб-сайту Національного банку України. URL: <http://www.bank.gov.ua>.

В табл. 5 наведені розрахунки найбільших десяти кредитних портфелів в галузі. Розрахований портфель усього, у т. ч. гривня і іноземна валюта по балансу за офіційним курсом, непрацюючі кредити у гривні й іноземній валюті, їх питома вага, а також чистий кредитний портфель як різниця між загальним і тим, що не обслуговується. Табл. 5 впорядкована за обсягом зменшення кредитного портфеля, що обслуговується, на 01.03.2020 р. Найуспішніші банківські продукти для цієї галузі пропонують Ощадбанк, Укрексімбанк, Укргазбанк, Альфа-банк, ПУМБ. Звертає на себе значні портфелі Приватбанку, Укрексімбанку, Юнексбанку, які майже повністю не обслуговується.

Кредитування виробництва харчових продуктів та напоїв. Сектор виробництва харчових продуктів можна розглядати як галузь, котра безпосередньо пов'язана із сільськогосподарською галуззю.

Темпи їх кредитування, обсяги й динаміка зростання дуже схожі. З 2013 р. кредитний портфель сектору виробництва харчових продуктів та напоїв збільшився з 37,5 до 66,1 млрд грн, з них 31,2 млрд грн працюючих (рис. 5). Але у доларовому еквіваленті за офіційним курсом цей портфель зменшився з 4,7 до 2,7 млрд дол. США. Виробництво харчових продуктів кредитують 50 банків, в основному приватний український інвестор і банки з іноземним капіталом. Не обслуговуються 55,2% кредитів харчової промисловості і 35,1% у виробництві напоїв. Частка портфеля, що обслуговується, у харчовій галузі банками за участю держави в капіталі складає 18,4%, в виробництві напоїв – 15,9%. Найбільші десять портфелів, що обслуговують галузь, наведені у табл. 6. Як свідчить статистика, ця галузь становить інтерес для банків із західним капіталом (табл. 6).

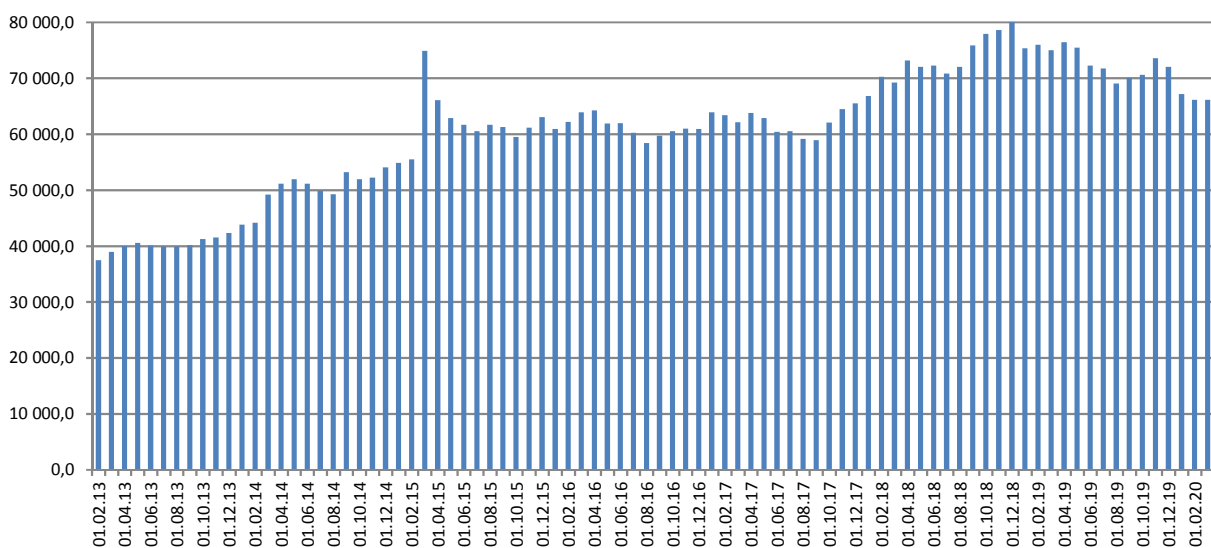

Рис. 5. Динаміка кредитування банківською системою виробництва харчових продуктів та напоїв впродовж 2013–2020 рр., млн грн

Складено за даними офіційного веб-сайту Національного банку України. URL: <http://www.bank.gov.ua>.

Таблиця 6

Найбільші кредитори виробництва харчових продуктів та напоїв станом на 01.03.2020 р., млн грн

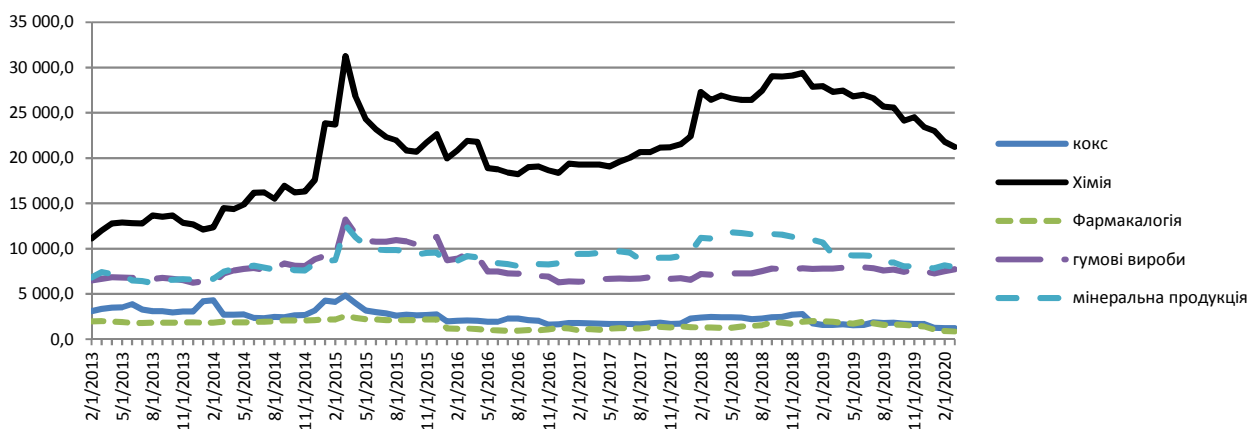
Найменування банку	Обсяг працюючого кредитного портфеля, усього	Виробництво харчових продуктів або напоїв	Залишки коштів за кредитами, наданими суб'єктам господарювання			Залишки коштів за непрацюючими кредитами, наданими суб'єктам господарювання			Питома вага непрацюючих кредитів у портфелі, %NPLi		
			Усього	у т.ч. національна валюта	у т.ч. іноземна валюта	Усього	у т.ч. національна валюта	у т.ч. іноземна валюта	Усього	у т.ч. національна валюта	у т.ч. іноземна валюта
Райффайзен Банк Аваль	5 393	харчові	5 421	1 916	3 506	29	29	0	0,5	1,5	0,0
КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК	3 153	харчові	3 871	2 134	1 737	717	337	380	18,5	15,8	21,9
Ощадбанк	1 817	харчові	13 454	1 658	11 796	11 637	1 235	10 402	86,5	74,5	88,2
ОТП БАНК	1 533	харчові	1 713	556	1 157	179	21	158	10,5	3,8	13,7
ПУМБ	1 407	харчові	2 282	1 614	667	875	775	100	38,4	48,0	15,0
Південний	1 294	харчові	1 324	439	885	30	30	0	2,3	6,9	0,0
Укресімбанк	1 265	харчові	10 301	4 578	5 723	9 036	3 612	5 424	87,7	78,9	94,8
УКРГАЗБАНК	1 238	харчові	1 497	1 496	1	259	259	0	17,3	17,3	0,0
УКРСИББАНК	1 178	напої	1 178	861	317	0	0	0	0,0	0,0	0,0
СПІБАНК	1 178	харчові	1 178	981	197	0	0	0	0,0	0,0	0,0
УКРСИББАНК	1 091	харчові	1 099	901	197	7	7	0	0,7	0,8	0,0

Складено за даними офіційного веб-сайту Національного банку України. URL: <http://www.bank.gov.ua>.

В табл. 6 представлено розрахований портфель, у тому числі у національній валюті й іноземній валюті по балансу за офіційним курсом, непрацюючі кредити у гривні й іноземній валюті, їх питома вага, а також чистий кредитний портфель як різниця між загальним і тим, що не обслуговується. Табл. 6 впорядкована за обсягом зменшення кредитного портфеля, що обслуговується, станом на 01.03.2020 р. Найуспішніші банківські продукти для цієї галузі пропонують Райффайзен банк Аваль (Австрія), КРЕДІ АГРІКОЛЬ банк (Франція), Ощадбанк, ОТП банк (Угорщина), ПУМБ. Звертає на себе портфелі Промінвестбанку (Росія) 3,9 млрд грн, Сбербанку (Росія) – 459 млн грн та Кредит Дніпро – 478 млн грн, які не обслуговується. Частка негативно класифікованих кредитів у виробництві харчових про-

дуктів та напоїв у цілому по банківській системі є гіршою, ніж при кредитуванні сільського господарства.

Кредитування нафтоперероблення, виробництва хімічних речовин, хімічної і фармацевтичної, мінеральної продукції гумових і пластмасових виробів. Виробництво хімічних галузей кредитують 38 банків. З 2013 р. кредитний портфель сектору виробництва хімічної галузі збільшився з 29,5 до 39,0 млрд грн, з них тільки 11,3 млрд грн є працюючими (рис. 6). Але у доларовому еквіваленті за офіційним курсом цей портфель зменшився з 3,7 до 1,6 млрд дол. США. Не обслуговуються 41,1% у національній валюті та 78,6% обсягів кредитів у ВКВ.

Рис. 6. Динаміка кредитування банківською системою виробництва хімічних речовин і хімічної та фармакологічної продукції протягом 2013–2020 рр., млн грн

Складено за даними офіційного веб-сайту Національного банку України. URL: <http://www.bank.gov.ua>.

Банки з найбільшими портфелями, які обслуговуються, наведені у табл. 7. Треба відзначити низьку якість обслуговування підприємствами своїх зобов'язань. У портфелі, які обслуговується, питома вага банків за участю держави в капіталі дорівнює 37,8%. Вагомий внесок у забезпечення обіговими коштами цієї галузі зробили банки з російським капіталом у попередні періоди. Після девальвації 2014–2015 рр., коли виробництво перестало бути рентабельним унаслідок зростання інфляції витрат у гривневому еквіваленті на придбання сировини, обсяги кредитування повертаються до докризового періоду, але, з огляду на зміну обмінного курсу, говорити про відновлення кредитування в цьому сегменті економіки зарано. Кредити галузі пов'язані здебільшого з великими підприємствами та обслуговуються незадовільно. Частина підприємств розташована на окупованих або прилеглих до воєнних дій

територіях, тому на них зупинене виробництво. Посилення вимог до банків із боку регулятора щодо формування резервів активів, які обслуговуються незадовільно, а також запровадження ліквідаційних процедур у приватних банках, що кредитували, негативно впливає на розвиток галузі. Найбільші ліквідні портфелі у різних позичальників мають Укресімбанк, Ощадбанк, Укргазбанк, Альфа-банк, Прокредитбанк (Німеччина). Найбільші збитки в цьому сегменті економіки зазнали Сбербанк (Росія), Промінвестбанк (Росія), Укресімбанк, Кредит Дніпро.

Всього в хімічні галузі банки вклали 39,0 млрд грн ресурсів. Частка негативно класифікованих кредитів по банківській системі становить 27,7 млрд грн, або 71,0%, частка непрацюючих кредитів у валюті дорівнює 78,8%.

Таблиця 7

**Найбільші кредитори виробництв хімічних та фармацевтичної галузей
станом на 01.03.2020 р., млн грн**

Найменування банку/ галузі	Галузь за КВЕД	Залишки коштів за кредитами, наданими суб'єктам господарювання			Залишки коштів за непрацюючими кредитами, наданими суб'єктам господарювання			Питома вага непрацюючих кредитів у портфелі, %NPL			Обсяг працюючого кредитного портфелю, усього
		Усього	у т.ч. національна валюта	у т.ч. іноземна валюта	Усього	у т.ч. національна валюта	у т.ч. іноземна валюта	Усього	у т.ч. національна валюта	у т.ч. іноземна валюта	
Вир-во коксу та продуктів нафтоперероблення	19	1 240	144	1 096	374	15	359	30,2	10,1	32,8	866
Вир-во хімічних речовин і хімічної продукції	20	21 235	2 744	18 491	18 486	1 582	16 904	87,1	57,7	91,4	2 749
Вир-во основних фармацевтичних продуктів	21	866	358	508	6	1	5	0,6	0,2	1,0	861
Вир-во гумових і пластмасових виробів	22	7 728	2 948	4 779	4 833	1 390	3 443	62,5	47,1	72,0	2 894
Вир-во іншої неметалевої мінер. продукції	23	7 976	1 965	6 011	4 021	449	3 572	50,4	22,8	59,4	3 955
Усього		39 045	8 159	30 885	27 720	3 437	24 284	71,0	42,1	78,6	11 324
Укресімбанк	23	4 388	916	3 472	2 482	297	2 185	56,6	32,4	62,9	1 906
Ощадбанк	20	4 441	22	4 419	3 636	14	3 622	81,9	63,7	82,0	805
АЛЬФА-БАНК	19	694	0	694	0	0	0	0,0		0,0	694
УКРГАЗБАНК	20	577	53	524	1	1	0	0,2	2,2	0,0	576
АЛЬФА-БАНК	23	572	4	568	4	4	0	0,6	83,8	0,0	569
ПРОКРЕДИТ БАНК	22	640	214	426	78	0	78	12,2	0,0	18,3	562
Укресімбанк	22	2 707	1 246	1 461	2 165	886	1 279	80,0	71,1	87,6	541
Райффайзен Банк Аваль	23	495	245	250	1	1	0	0,3	0,6	0,0	494
ОТП БАНК	22	518	204	314	122	122	0	23,4	59,6	0,0	397
Райффайзен Банк Аваль	20	229	222	6	0	0	0	0,1	0,1	0,0	228
Найбільші збиткові портфелі											
Укресімбанк	20	12 457	1 520	10 937	12 392	1 479	10 913	99,5	97,3	99,8	65
СБЕРБАНК	20	1 647	15	1 632	1 647	15	1 632	100,0	100,0	100,0	0
СБЕРБАНК	22	1 089	0	1 089	1 089	0	1 089	100,0		100,0	0
СБЕРБАНК	23	1 298	0	1 298	1 298	0	1 298	100,0	100,0	100,0	0

Складено за даними офіційного веб-сайту Національного банку України. URL: <http://www.bank.gov.ua>.

Кредитування будівництва. Реальне кредитування будівництва після кризи 2014–2015 рр. істотно скоротилося з урахуванням девальвації обмінного курсу гривні (рис. 7). За класифікатором кредити будівельної галузі проходять по трьом позиціям: «Будівництво будівель», «Спеціалізовані будівельні роботи», «Будівництво споруд». Галузь кре-

дитують 61 банк. Частка працюючого портфелю у банків за участю держави в капіталі в загальному кредитуванні будівництва становить 13,9% (табл. 8). Кредити цієї галузі пов'язані з великою кількістю об'єктів, котрі інвестуються також із приватних фондів фінансування будівництва, і мають тривалі строки капіталовкладень. Тому кредитний портфель

розпорошений як по регіонах, так і по банках. Однак державні банки і за необхідності кредитування великих інфраструктурних об'єктів мають високу концентрацію негативно класифікованих активів в цій галузі. Незважаючи на зменшення реальних обсягів кредитування, будівельники знайшли джерела фінансування свого розвитку, наприклад лізингові розстрочки за розрахунками за завершеними об'єк-

тами. Показово, що в будівельну галузь, де цикл виробництва триває 3–5 років, іноземні банки свої ресурси не вкладають. Ці ризики беруть на себе переважно банки з національним капіталом. Найкращі за обсягами і якістю обслуговування портфелі мають ПУМБ, Південний, Інвестицій і заощаджень, Альянс, Мегабанк.

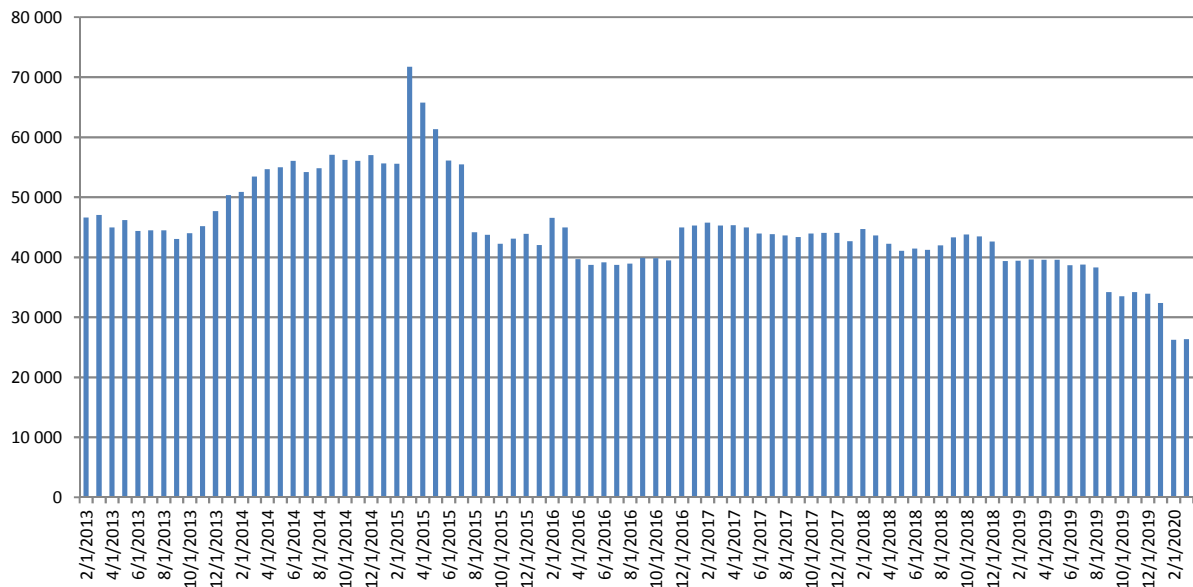

Рис. 7. Динаміка кредитування банківською системою будівництва впродовж 2013–2020 рр., млн грн

Складено за даними офіційного веб-сайту Національного банку України. URL: <http://www.bank.gov.ua>.

Таблиця 8

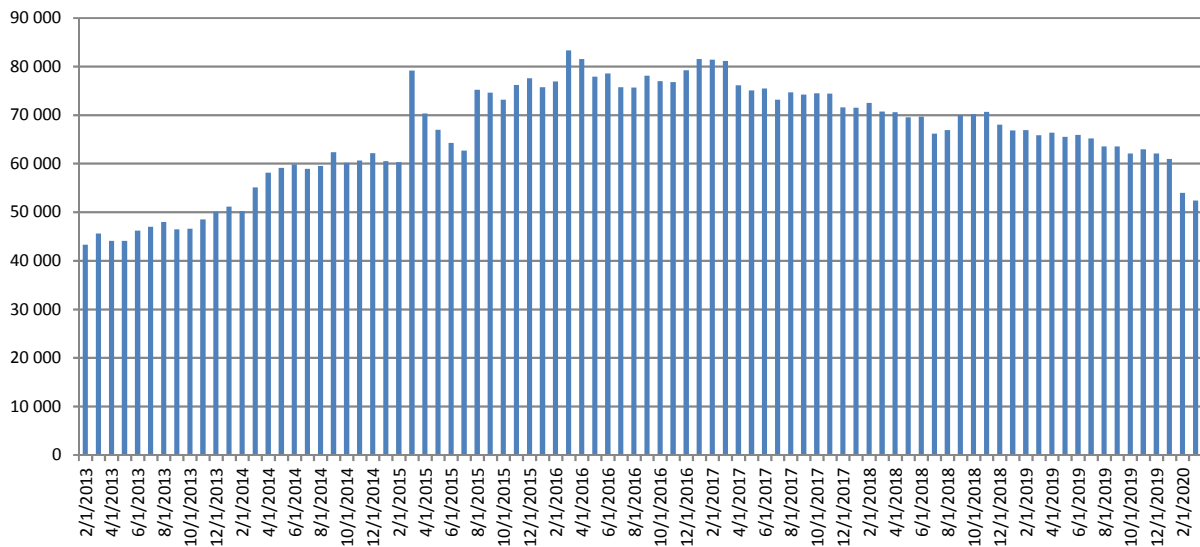
Найбільші кредитори будівельної галузі станом на 01.03.2020 р., млн грн

№ з/п галузі за КВЕД	Найменування банку/галузі	Галузь за КВЕД	Залишки коштів за кредитами, наданими суб'єктам господарювання			Залишки коштів за непрацюючими кредитами, наданими суб'єктам господарювання			Питома вага непрацюючих кредитів у портфелі, %NPL			Обсяг працюючого кредитного портфелю, усього
			Усього	у т.ч. національна валюта	у т.ч. іноземна валюта	Усього	у т.ч. національна валюта	у т.ч. іноземна валюта	Усього	у т.ч. національна валюта	у т.ч. іноземна валюта	
41	Будівництво будівель		15 370	12 203	3 167	11 336	9 850	1 486	73,8	80,7	46,9	4 034
42	Будівництво споруд		5 759	5 181	578	4 224	4 219	5	73,3	81,4	0,9	1 535
43	Спеціалізовані будівельні роботи		5 205	4 908	297	4 340	4 284	56	83,4	87,3	18,9	865
	Усього		26 334	22 292	4 042	19 900	18 353	1 547	75,6	82,3	38,3	6 434
	ПУМБ	41	1 127	151	976	10	3	7	0,9	2,2	0,7	1 117
	Південний	42	536	457	79	16	16	0	2,9	3,5	0,0	520
	ІНВЕСТИЦІЙ ТА ЗАОЩАДЖЕНЬ	41	366	236	130	0	0	0	0,0	0,0	0,0	366
	АЛЬЯНС	41	336	247	90	0	0	0	0,0	0,0	0,0	336
	МЕГАБАНК	41	301	75	226	0	0	0	0,0	0,1	0,0	301
	УКРГАЗБАНК	41	359	273	87	91	46	45	25,4	17,0	51,8	268
	БАНК ВОСТОК	42	265	7	259	3	3	0	1,1	42,1	0,0	262
	Укресімбанк	41	1 451	1 409	42	1 216	1 174	42	83,8	83,3	100,0	235
	АЛЬФА-БАНК	41	475	17	459	288	13	275	60,5	76,9	59,9	188
	ПУМБ	43	153	153	0	0	0	0	0,0	0,0		153
	Збиткові портфелі											
	Ощадбанк	42	638	638	0	632	632	0	99,1	99,1		6
	КЛІРИНГОВИЙ ДІМ	41	201	187	14	197	183	14	98,0	97,9	100,0	4
	Укресімбанк	42	2 222	2 222	0	2 218	2 218	0	99,8	99,8		4
	Промінвестбанк	42	1 274	1 274	0	1 274	1 274	0	100,0	100,0		0

Складено за даними офіційного веб-сайту Національного банку України. URL: <http://www.bank.gov.ua>.

Всього у будівельну галузь банки вклали 26,3 млрд грн ресурсів. Частка непрацюючих кредитів у будівництві по банківській системі становить 75,6%. У табл. 8 наведені найбільші десять кредитних портфелів за різними позиціями будівельної галузі, а також найгірші за обслуговуванням портфелі, які належать Укрексімбанку, Промінвестбанку, Ощадбанку, Кліринговому Дому, Сбербанку. Слід відзначити, що на початок 2013 р. банківські вкладення у будівництво склали 5,8 млрд дол. США, на початок 2020 р. – тільки 1,1 млрд дол. США, причому у доларовому еквіваленті за 2019 р. кредитування зменшилося на 0,3 млрд дол. США.

Кредитування операцій з нерухомістю. Процеси будівельної галузі слід розглядати разом із сегментом кредитування операцій з нерухомістю. Як правило, для банку, на відміну від будівництва, вони мають тверду заставу, котра значно перевищує за вартістю розмір кредиту. Обсяги кредитування операцій із нерухомістю зів'язані з показником для сільського господарства й переробної промисловості (рис. 8). Утім, порівняно з 2013 р., у доларовому еквіваленті обсяг кредитів зменшився з 5,4 до 2,1 млрд дол. США, з них за 2019 р. падіння складає 0,3 млрд дол. США. Операції з нерухомістю кредитують 57 банків. Питома вага банків за участю держави в капіталі у працюючому кредитному портфелі дорівнює 47,8% (табл. 9).

Рис. 8. Динаміка кредитування банківською системою операцій із нерухомістю протягом 2013–2020 рр., млн грн

Складено за даними офіційного веб-сайту Національного банку України. URL: <http://www.bank.gov.ua>.

Таблиця 9

Найбільші кредитори операцій із нерухомістю станом на 01.03.2020 р., млн грн

Найменування банку	Залишки коштів за кредитами, наданими суб'єктам господарювання			Залишки коштів за непрацюючими кредитами, наданими суб'єктам господарювання			Питома вага непрацюючих кредитів у портфелі (% NPL)			Обсяг працюючого кредитного портфелю, усього
	Усього	у т.ч. національна валюта	у т.ч. іноземна валюта	Усього	у т.ч. національна валюта	у т.ч. іноземна валюта	Усього	у т.ч. національна валюта	у т.ч. іноземна валюта	
Ощадбанк	5 005	4 575	430	1 191	1 172	19	23,8	25,6	4,4	3 814
АЛЬФА-БАНК	3 164	514	2 650	197	76	121	6,2	14,9	4,6	2 967
УКРГАЗБАНК	2 356	934	1 422	263	263	1	11,2	28,1	0,1	2 093
ПУМБ	1 977	746	1 231	0	0	0	0,0	0,0	0,0	1 977
Укрексімбанк	10 262	842	9 420	8 349	720	7 628	81,4	85,6	81,0	1 913
Південний	2 243	1 549	695	858	424	434	38,2	27,4	62,4	1 385
Райффайзен Аваль	2 284	2 233	51	1 325	1 325	0	58,0	59,3	0,0	959
ТАСКОМБАНК	1 133	375	757	176	85	91	15,5	22,8	12,0	957
ОТП БАНК	1 306	630	676	536	147	388	41,0	23,4	57,5	770
СБЕРБАНК	4 359	697	3 662	3 725	697	3 028	85,4	100,0	82,7	635

Складено за даними офіційного веб-сайту Національного банку України. URL: <http://www.bank.gov.ua>.

Всього у операції з нерухомістю банки вклали 47,4 млрд грн ресурсів. Частка кредитів по банківській системі, що обслуговується, становить 17,2 млрд грн, тобто не обслуговуються 63,7% кредитів.

Аналіз найбільших збиткових кредитних портфелів банків розкриває механізм деіндустріалізації країни. Збиткові позичальники в цінах 2008 р. забрали із банківської системи майже 440 млрд грн ре-

Найбільш збиткові кредитні портфелі банків у розрізі галузей кредитування станом на 01.03.2020 р.

Найменування банку	Назва розділу економічної діяльності	Залишки коштів за кредитами, наданими суб'єктам господарювання, млн грн	Залишки коштів за непрацюючими кредитами, наданими суб'єктам господарювання, млн грн	Питома вага непрацюючих кредитів (%NPL), %
ПриватБанк	Роздрібна торгівля, крім торгівлі автотранспортом	99 219	97 398	98,2
ПриватБанк	Оптова торгівля, крім торгівлі автотранспортом	43 056	41 050	95,3
ПриватБанк	Гарантії, кредитування нерезидентів	37 268	35 684	95,8
Ощадбанк	Гарантії, кредитування нерезидентів	22 541	22 541	100,0
Ощадбанк	Надання фінансових послуг	13 190	12 427	94,2
Укрексімбанк	Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	12 457	12 392	99,5
ПриватБанк	Операції з нерухомим майном	12 062	11 695	97,0
Ощадбанк	Виробництво харчових продуктів	13 454	11 637	86,5
Промінвестбанк	Оптова торгівля, крім торгівлі автотранспортом	10 601	10 601	100,0
Укрексімбанк	Виробництво харчових продуктів	10 301	9 036	87,7
Укрексімбанк	Операції з нерухомим майном	10 262	8 349	81,4
ПриватБанк	Будівництво будівель	7 976	7 839	98,3
Укрексімбанк	Металургійне виробництво	8 390	7 732	92,2
Укрексімбанк	Оптова торгівля, крім торгівлі автотранспортом	12 779	6 917	54,1
ПриватБанк	Складське господарство та діяльність у сфері транспорту	5 468	4 778	87,4
ПриватБанк	Оренда, прокат і лізинг	5 033	4 773	94,8
ПриватБанк	Спеціалізовані будівельні роботи	4 351	4 241	97,5
Ощадбанк	Оптова торгівля, крім торгівлі автотранспортом	21 631	4 134	19,1
ПриватБанк	Сільське господарство, мисливство та надання послуг	6 329	3 987	63,0
Промінвестбанк	Виробництво харчових продуктів	3 948	3 948	100,0
Промінвестбанк	Виробництво електричного устаткування	3 771	3 771	100,0
СБЕРБАНК	Операції з нерухомим майном	4 359	3 725	85,4
Ощадбанк	Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	4 441	3 636	81,9
СБЕРБАНК	Виробництво харчових продуктів	4 122	3 525	85,5
СБЕРБАНК	Виробництво машин і устаткування, н.в.і.у.	3 282	3 282	100,0
Промінвестбанк	Добування металевих руд	3 096	3 096	100,0
Укрексімбанк	Виробництво електричного устаткування	3 338	3 083	92,4
СБЕРБАНК	Виробництво інших транспортних засобів	3 031	3 031	100,0
Промінвестбанк	Постачання електроенергії, газу, пари та кондиц. повітря	3 682	2 800	76,0
СБЕРБАНК	Виробництво електричного устаткування	2 541	2 541	100,0

Складено за даними офіційного веб-сайту Національного банку України. URL: <http://www.bank.gov.ua>.

сурсів, що обліковуються, у ліквідаційних процедурах Фонду гарантування вкладів фізичних осіб і ще 463 млрд грн обліковується на балансах діючих банків (табл. 10) [11].

Обсяги найбільш збиткових кредитних портфелів, що не обслуговуються, на ринку корпоративного кредитування належать державним банкам і за існуючими регуляціями НБУ вказують на відсутність стимулів підтримки реального сектору. Цей стан справ піддається жорсткій критиці з боку експертного середовища [3]. Академік Б.М. Данилишин зазначає, що внаслідок непередбачуваності загроз виникнення кризових явищ, ризиків ринкової невірноваженості при застосуванні монетарних регуляторних механізмів надзвичайно важливим є поєднання грошово-кредитного регулювання з гнучкою політикою реформ державного фінансового управління. Контроль і регулювання руху активів у економіці з боку Національного банку України за допомогою таргетування інфляції та керованого плаваючого валютного курсу мають бути спрямовані на стійке зростання всіх складових вітчизняної соціально-економічної системи. Монетарна політика повинна передбачати вдосконалення трансмісійних механізмів, які б стимулювали кредитну активність банківської системи для підтримки ре-

ального сектору, збільшення зайнятості та економічного зростання за умови забезпечення стабільності національних грошей та банківської системи в цілому.

Незважаючи на поточну світову кризу немає сумнівів, що людство впорається з соціально-економічними викликами через посилення подальшої міжнародної співпраці. В цих умовах у України є шанс через відкриття внутрішнього ринку для інвестицій, посилення захисту прав інвесторів і кредиторів, відкинувши архаїчні постулати моделей розвитку закритої системи радянського союзу, прискорити свою інтеграцію у європейський економічний простір згідно ратифікованої угоди про асоціацію України з ЄС.

Склалася ситуація, коли за новими законами в банках широке коло спеціалістів несуть персональну відповідальність власним майном, якщо банк надасть ризикову позику, яка призведе до банкрутства банку. А в економіці значне коло менеджерів так чи інакше пов'язано з попередніми збитковими позиками і надання позик підписантам з негативним бекграундом є ризиком для менеджменту банку. Міністерству фінансів України як власнику банків за участю держави необхідно підійти індивідуально до кожного галузевого порт-

феля негативно класифікованих активів і запропонувати вихід, наприклад, через секьюритізацію заборгованості, посиливши обіг ліквідних цінних паперів на внутрішньому ринку. Для стимулювання внутрішніх інвестицій необхідні якісні заходи щодо вирішення упорядкування взаємної заборгованості в тому числі надати банкам законодавчі інструменти для роботи з негативно класифікованими активами.

Криза 2020 р. наочно показала, що Україна має профіцит електроенергетичних потужностей, які можуть бути корисні для майбутніх інвесторів. Необхідні не тільки послідовні кроки для залучення прямих промислових інвестицій, але й зусилля на об'єднання енергетичних систем з Європейським Союзом. Україна повинна надати преференції інвесторам для відкриття високотехнологічних виробництв для на своїх теренах за прикладом сусідніх західних країн.

В Україні є людський капітал, система відновлення професійної освіти, невикористані промислові потужності та майданчики для залучення сучасного виробництва. В умовах нинішньої світової кризи держава повинна задіяти стимулюючі механізми підтримки експортерів продукції з високим рівнем доданої вартості для збільшення конкурентоспроможності нашої продукції на відкритому ринку. Верховною Радою був прийнятий ще у 2016 р. Закон України «Про забезпечення масштабної експортної експансії українських виробників шляхом страхування, гарантування та здешевлення кредитування експорту». Документ передбачав створення Кабміном національної експортно-кредитної агенції (ЕКА). Слід констатувати, що уряд і досі не вправся із складним процесом запуску ЕКА. Йдеться головним чином про реальну роботу, а не формальності – це розробка продуктів, формування команди ЕКА, купівля та адаптація належних ІТ-систем, навчання співробітників [12].

Висновки. Соціально-політичний розвиток країни потребує консолідації політичних сил, які направлені на захист інтересів дрібного товаровиробника. Необхідна подальша розбудова органів, які забезпечують справедливий захист прав власності й інвестицій. Це стосується як виробників сільськогосподарської продукції в рамках запровадження закону про ринок землі в умовах децентралізації, так і виробників ІТ-послуг. Нажаль, нові вимоги міжнародних організацій щодо запобігання отримання коштів злочинним шляхом в Україні лягли на менталітет радянської місцевої бюрократії і перетворюються у тотальний контроль за місцевим бізнесом.

Не є нормальним контроль держави більше 50% банківського сектору. Державні інвестиції повинні вкладатися у перспективні проекти: державну інфраструктуру, зелену енергетику; освіту і медицину тощо. Відповідна майбутня політика для України також може залежати від того, як структура економіки розвиватиметься після економічної кризи. Підтримка фінансового сектору у кризовий період є

звичайною, але тимчасовою, і зусилля уряду повинні бути спрямовані на вихід із сектору, повернення раніше вкладених коштів. Не є нормальним, що за останні шість років не зареєстровано ні одного нового приватного банку, тобто галузь є збитковою для інвестицій і не генерує нових ідей для зростання. Консервативна політика, спрямована на поживлення економічної структури країни, може полягати не тільки у сприянні розвитку нових галузей, але і на реструктуризацію вмираючих галузей та забезпечити перерозподіл ресурсів із старих галузей на нові галузі. Уряд має ініціювати виділення коштів державного бюджету та залучити кошти міжнародних фінансових організацій на реалізацію заходів з фінансової підтримки приватного бізнесу. Законодавче встановлення тимчасових податкових послаблень для інноваційних та новостворених підприємств на період освоєння проекту буде сприяти активізації підприємницької активності. З боку НБУ доречно переглянути політику щодо рефінансування державних довгострокових програм і політику облікової ставки в рамках режиму інфляційного таргетування.

Література

1. **Фінансова** глобалізація і євроінтеграція: монографія / за ред. О. Г. Білоруса, Т. І. Єфименко; ДНУ «Акад. фін. упр.». Київ, 2015. 491 с.
2. **Системна** криза банківського сектору України і стратегія її подолання: монографія / за ред. С. М. Аржевітіна, Т. Є. Унковської. Київ : КНЕУ, 2017. 182 с.
3. **Данилишин Б. М.** Перспективи удосконалення монетарної політики України. *Фінанси України*. 2020. № 2 (291). С. 7–24. <https://doi.org/10.33763/finukr2020.02.007>.
4. **Модернізація** фінансової системи України в процесі євроінтеграції : у 2 т. / за ред. О. В. Шлапака, Т. І. Єфименко ; ДНУ «Акад. фін. упр.». Київ, 2014. Т. 2. 784 с.
5. **Бортніков Г. П., Любіч О. О.** Кредитне фінансування стартапів як складова державних програм стимулювання економічного зростання. *Фінанси України*. 2018. № 11. С. 54–75. <https://doi.org/10.33763/finukr2018.11.054>.
6. **Дробязко А. О., Беспалий С. Б.** Роль банків з участю держави в капіталі у розвитку реального сектору економіки України. *Фінанси України*. 2018. № 11. С. 76–105.
7. **Дробязко А. О., Любіч О. О.** Посилення ролі банків з участю держави в капіталі у забезпеченні розвитку реального сектору економіки України. *Фінанси України*. 2019. № 2. С. 43–57. <https://doi.org/10.33763/finukr2019.02.043>.
8. **Lyubich O. O., Bortnikov G. P., Drobyazko A. O.** Comparative analysis of state-owned banks' role in the economy of Eastern Europe countries and Ukraine. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. Published Vol 1, No 32 (2020). P. 57–64. URL: <http://fkd.org.ua/author/submission/200286>.
9. **НБУ.** Наглядова статистика НБУ. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593.
10. **Державна** служба статистики. Валовий внутрішній продукт. URL: <http://ukrstat.gov.ua>.
11. **НБУ.** Розподіл кредитів, наданих суб'єктам господарювання в національній та іноземній валютах за видами економічної діяльності, що

класифікуються за розділами, з них непрацюючих у визначенні, наведеному в Положенні № 351 станом на 1 квітня 2020р. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#3>. 12. **Дробязко А.** Порівняння структури експорту та інструментів впливу на економічний розвиток Польщі, Румунії, Угорщини, Чехії та України. *Торгівельні війни сучасності та їх вплив на економічне зростання і розвиток у світі та Україні*. Київ: Заповіт, 2019. С.110-119.

References

1. Bilorus O. H., Yefymenko T. I. (Eds.). (2015). *Finansova hlobalizatsiia i yevrointehratsiia* [Finansova hlobalizatsiia i yevrointehratsiia]. Kyiv, DNNU "Academy of Financial Management" [in Ukrainian].

2. Arzhevitin S.M., Unkovska T.Ye. (Eds.). (2017). *Systemna kryza bankivskoho sektoru Ukrainy i stratehiia yii podolannia* [Systemic crisis of the banking sector of Ukraine and the strategy of its overcoming]. Kyiv, KNEU [in Ukrainian].

3. Danylyshyn B.M. (2020). *Perspektyvy udoskonalennia monetarnoi polityky Ukrainy* [Prospects for improving the monetary policy of Ukraine]. *Finansy Ukrainy – Finance of Ukraine*, 2 (291), pp. 7–24. <https://doi.org/10.33763/finukr2020.02.007> [in Ukrainian].

4. Shlapak O. V., Yefymenko T.I. (Eds.). (2014). *Modernizatsiia finansovoi systemy Ukrainy v protsesi yevrointehratsii* [Modernization of the financial system of Ukraine in the process of European integration]: in 2 volumes. Vol. 2, 784 p. Kyiv, DNNU "Academy of Financial Management" [in Ukrainian].

5. Bortnikov H. P., Liubich O. O. (2018). *Kredytnye finansuvannia startapiv yak skladova derzhavnykh prohran stymuliuвання ekonomichnoho zrostannia* [Credit financing of startups as a component of state programs to stimulate economic growth]. *Finansy Ukrainy – Finance of Ukraine*, 11, pp. 54–75. <https://doi.org/10.33763/finukr2018.11.054> [in Ukrainian].

6. Drobiazko A. O., Bespalyi S. B. (2018). *Rol bankiv z uchastiu derzhavy v kapitali u rozvytku realnoho sektoru ekonomiky Ukrainy* [The role of banks with state capital in the development of the real sector of economy of Ukraine]. *Finansy Ukrainy – Finance of Ukraine*, 11, pp. 76-105 [in Ukrainian].

7. Drobiazko A. O., Liubich O. O. (2019). *Posylennia roli bankiv z uchastiu derzhavy v kapitali u zabezpechenni rozvytku realnoho sektoru ekonomiky Ukrainy* [Strengthening the role of banks with state participation in capital in the development of Ukraine's real economy sector]. *Finansy Ukrainy – Finance of Ukraine*, 2, pp. 43–57. <https://doi.org/10.33763/finukr2019.02.043> [in Ukrainian].

8. Lyubich O. O., Bortnikov G. P., Drobiazko A. O. (2020). *Comparative analysis of state-owned banks' role in the economy of Eastern Europe countries and Ukraine. Financial and credit activity: problems of theory and practice*. Published Vol 1, No 32, pp. 57-64. doi: <https://doi.org/10.18371/fcapter.v1i32.200286>.

9. *Nahliadova statystyka NBU* [Supervisory statistics of the NBU]. (n.d.). *bank.gov.ua*. Retrieved from https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593 [in Ukrainian].

10. *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy* [State Statistics Service of Ukraine]. (n.d.). *ukrstat.gov.ua*. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].

11. *Distribution of loans granted to economic entities in national and foreign currencies by types of economic activity, classified by sections, of which non-operating in the definition given in Regulation № 351 as of April 1, 2020*. *bank.gov.ua*. Retrieved from <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#3> [in Ukrainian].

12. Drobiazko A. (2019). *Porivniannia struktury eksportu ta instrumentiv vplyvu na ekonomichni rozvytok Polshchi, Rumunii, Uhorshchyny, Chekhii ta Ukrainy* [Comparison of export structure and instruments of influence on economic development of Poland, Romania, Hungary, Czech Republic and Ukraine]. *Torhivelni viiny suchasnosti ta yikh vplyv na ekonomichne zrostannia i rozvytok u sviiti ta Ukrainy* *Modern trade wars and their impact on economic growth and development in the world and Ukraine*. (pp. 110-119). Kyiv, Zapovit [in Ukrainian].

Дробязко А. О., Любич О. О. Компаративний аналіз кредитного забезпечення потреб галузей економіки

В українській економічній політиці загострилася дискусія відносно ступеня підтримки банківським сектором реального сектору економіки. Саме зменшення питомої ваги кредитів у ВВП була одною з основних претензій до Голови НБУ, який достроково пішов у відставку у 2020 р. НБУ з 2015 р., імплементуючи в свої нормативні акти останні вимоги Базельського комітету, значно збільшив регулятивні вимоги як до кредиторів по оцінці якості позичальників, так і до бізнесу, вимагаючи повне розкриття інформації про кінцевих бенефіціарів і зв'язок менеджменту із пулом неповернутих кредитів у попередні періоди. Академія Фінансового Управління протягом останніх п'яти років ретельно аналізувала питання взаємодії банківського і реального сектору в своїх дослідженнях. У поточному дослідженні показано, що банки за участю держави є флагманами кредитної активності в провідних секторах економіки, але вони в своїх портфелях мають найбільші кейси кредитів, що не обслуговуються позичальниками, які потребують індивідуального підходу для розв'язання. В статті наведена динаміка обсягів кредитування у період 2013 – 2020 рр. в розрізі галузевого кредитування. Також надано пропозиції щодо вдосконалення законодавчої бази ведення банківського бізнесу на 2020 р.

Ключові слова: банки з участю держави в капіталі, реальний сектор економіки, моніторинг діяльності банків, кредитування реального сектору економіки, негативно класифіковані активи.

Drobiazko A., Lyubich O. Comparative Analysis of Credit Support of Economic Sectors Needs

In Ukrainian economic policy exacerbated the debate over the level of support for the banking sector of the real economy. It was the reduction of the specific weight of the loans in GDP that was one of the main claims to the head of the NBU, who resigned prematurely in 2020. NBU since 2015, by exploiting the latest requirements of the Basel

Committee, it has significantly increased the regulatory requirements as creditors to assess the quality of borrowers. The NBU requires full disclosure of the information about the final beneficiaries and the associated management with the breakage of the returned loans in previous periods. The Academy of Financial Management has thoroughly analyzed the issues of banking and real sector interaction in its researches during the last five years. The current research shows that banks with the state's participation are the flagship of credit activity in the leading sectors of the economy, but they in their portfolios have the largest cases of loans that are not operated by borrowers. Problems with negatively classified assets require an individual approach to resolve. The article shows dynamics of volume of crediting in the period 2013 – 2020 years in the context of industry crediting. The article provides proposals for improving the legislative base of banking business for 2020 year.

Keywords: Banks involving the state in equity, real sector of the economy, monitoring of banks activity, crediting of real sector of economy, negatively classified assets.

Дробязко А. А., Любич А. А. Компаративный анализ кредитного обеспечения потребностей отраслей экономики

В украинской экономической политике обострилась дискуссия относительно степени поддержки банковским сектором реального сектора экономики.

Именно уменьшение удельного веса кредитов в ВВП была одной из основных претензий к председателю НБУ, который досрочно ушел в отставку в 2020 г. НБУ с 2015 г., имплементируя в свои нормативные акты последние требования Базельского комитета, значительно увеличил регулятивные требования как к кредиторам по оценке качества заемщиков, так и к бизнесу, требуя полное раскрытие информации о конечных бенефициарах и связь менеджмента с пулом невозвратных кредитов в предыдущие периоды. Академия финансового управления в течение последних пяти лет тщательно анализировала вопросы взаимодействия банковского и реального сектора в своих исследованиях. В текущем исследовании показано, что банки с участием государства являются флагманами кредитной активности в ведущих секторах экономики, но они в своих портфелях имеют наибольшие кейсы кредитов, не обслуживаемых заемщиками, которые требуют индивидуального подхода для решения. В статье приведена динамика объемов кредитования в период 2013-2020 гг. в разрезе отраслевого кредитования. Также даны предложения по совершенствованию законодательной базы ведения банковского бизнеса на 2020 г.

Ключевые слова: банки с участием государства в капитале, реальный сектор экономики, мониторинг деятельности банков, кредитование реального сектора экономики, негативно классифицированные активы.

Стаття надійшла до редакції 08.06.2020

Прийнято до друку 11.06.2020